

Zápis ze 3. jednání Komise pro spravedlivé důchody (dále jen „KSD“)

konaného dne 3. května 2019

Přítomni: viz prezenční listina v příloze.

I. Předsedkyně omluvila nepřítomnost ministryně PSV v počátku jednání a představila program jednání:

1. Institut „spolupracující osoby“.
2. Sdílení důchodových nároků.
3. Fiktivní vyměřovací základ (dále jen „FVZ“) a vyloučené doby (dále jen „VD“).
4. Problematika současných důchodců.

Mimo program umožnila p. Samkovi krátkou prezentaci publikací zpracovaných a vydaných v rámci ČMKOS, které byly rozdány členům KSD a týkají se připomínky 100. výročí založení Mezinárodní organizace práce.

Ad 1. (Spolupracující osoby)

Předsedkyně krátce okomentovala prezentační podklady k tématu, které připravil náměstek min. financí Ing. Kouba. Navrhl odstranit „zastropování“ daňových základů pro možnost převedení částí daňového základu s tím, aby byly napříště vázány na růst nějakého parametru (průměrné mzdy, minimální mzdy apod.).

Po diskusi, v níž vystoupili pp. Rafaj, Bílková, Vostatek, Potůček, Kučera a Hampl, bylo neformálně plenárně odsouhlaseno, aby se forma zařazení tohoto tématu a účasti MF na zpracování případných podrobnějších podkladů vyřešila jednáním obou resortních ministryň.

Ad 2. (Sdílení)

Předsedkyně zdůraznila, že je navrženo jako projev dobrovolnosti, a při komentáři k prezentačním podkladům krátce charakterizovala varianty řešení.

P. Dolejš souhlasil s dobrovolností, doporučil umožnit za jasně definovaných podmínek sdílení i u vztahu „druh-družka“, považuje za možné varianty 3 a 2.

P. Kodyšová doporučila spíše dobrovolnost při vystoupení (ze sdílení).

P. Pekarová Adamová vyjádřila pochybnosti o výši fin. efektu tohoto opatření a preferovala by opatření sub 3.

Předsedkyně upozornila, že vztah mezi opatřeními 2 a 3 je kumulativní – nikoli alternativní.

P. Sklenák však poukázal na to, že v podkladech se nedoporučuje kombinace; sám by preferoval prodloužení VD.

Předsedkyně upřesnila, že v opatření sub 3 jsou prvky „FVZ“ a „VD“ substituty – sdílení je komplementem vybraného opatření sub 2, nikoli jejich substitutem.

P. Holub připomněl, že studie na proveditelnost sdílení je hotova (dopady jsou v řádu stokorun a týkají se marginální skupiny obyvatel); studie je k dispozici na webu VÚPSV.

P. Hampl podotkl, že největší problém při sdílení činí průběžné započítávání VD, neboť nejsou průběžně známy, a v některých případech je aplikace sdílení v neprospěch obou manželů v součtu společného příjmu. Přicházelo by však v úvahu požádat o sdílení ex post, např. při rozvodu nebo a při podání žádosti o důchod, kdy jsou všechny údaje o VD k dispozici.

P. Lorman rovněž preferuje dobrovolnost; zdůraznil, že opatření má značný význam pro soudržnost vztahu, zejména v důchodovém věku.

P. Vostatek připomněl, že „velká“ důchodová reforma se zřejmě nechce; „proti“ sdílení pak postavil argumenty, že ve světě je zavedly pouze 3 státy, v NSR se sdílení negativně projevilo v pozůstalostních důchodech a že současný tuzemský systém je již tak dost nesrozumitelný.

P. Matějček částečně odklonil pozornost na délku doby pojištění potřebné pro nárok na starobní důchod (35 let), a proto navrhl sdílet dobu a dílit příjmy.

P. Kučera poznamenal, že potřebnou dobu je třeba řešit odděleně, ale rozhodně ji snížit; KSD by tedy měla zařadit potřebnou dobu mezi nosná témata.

P. Čmolíková-Cozlová se připojila k názoru „dobrovolnost ne dopředu, ale ex post“.

P. Kučera se ohradil proti označování slovem „marginální“, pokud není podloženo relevantními statistickými údaji.

P. Hutař připomněl, že další skupinou ohroženou důchodovou chudobou jsou osoby, které byly v letech 2000-15 delší dobu bez zaměstnání (tehdy šlo v reálném čase až o 1/2 mil. osob) a nebudou mít potřebnou dobu pro nárok na starobní důchod.

P. Hampl se k myšlence připojil připomínkou, že v ČR je potřebná doba pojištění extrémně dlouhá v porovnání s ostatními evropskými zeměmi a vyslovil se rovněž pro sdílení doby pojištění (kromě vyměřovacího základu).

P. Maxová upozornila, že fin. efekt však není tak vysoký, jako byla představa.

Předsedkyně pak dala hlasovat, zda se mají u „sdílení“ dále rozpracovat varianty 2 a 3, ovšem za předpokladu dobrovolnosti.

Hlasování: + 20 - 9 Z 3
2

P. Kučera pak poznamenal, že by se měla vypracovat prognóza počtu lidí, kteří by do roku 2050 (za předpokladu stávající podmínky 35 let) nezískali nárok na starobní důchod; předpokládal by zpracování na základě grantu pro katedru demografie a geodemografie PŘF nebo VŠE (ČSÚ toho schopen není).

Ad 3. (FVZ + VD)

Předsedkyně okomentovala prezentační podklady; přitom připomněla novou definici příjmů pečující osoby a přivítala přišedší p. ministryni. Přitom zdůraznila, že oba instituty jsou substituční, neboť je nelze kombinovat pro neúměrnou složitost.

P. Martínek oponoval, že vzhledem k vývoji výpočetní techniky to zvládnutelné je.

P. Hampl rovněž podpořil názor, že technicky s využitím softwarových aplikací není aplikace FVZ + prodloužení VD vyloučena. Obě totiž opatření míří na odlišné cílové skupiny. Zatímco FVZ pomůže zejména pečujícím osobám s nižšími příjmy, VD podpoří zkrácené pracovní úvazky rodičů s více dětmi. Proto podporuje oba instituty. Analýzy rozpočtových dopadů je zároveň třeba doplnit o prorůstové multiplikační efekty, jejich vliv na růst HDP a pozitivní návratnost do rozpočtu.

P. Jahoda naopak nepodporuje žádný z návrhů, protože rozšíření VD ohrozí trh práce (ze sociologického hlediska to vede k co nejdelšímu „udržení se“ mimo trh práce); spíše je třeba podpořit a rozšířit služby pro rodiny. Proti FVZ staví argument složitosti již dosavadního systému, mělo by smysl v bodovém či NDC systému.

P. Dolejš oponuje, že správu systému technicky vyřešit lze, souhlasí však s proklientským přístupem z hlediska pochopitelnosti. Poněkud neorganicky se však směšuje prenatální a penzijní problematika; zájmem KSD by měl být přínos pro důchodový systém.

P. Hutař zdůraznil, že FVZ je nezbytný zejména pro osoby pečující o závislé – nechť se tomu MPSV věnuje.

P. Potůček namítl, že stávající komisi chybí základní konceptuální linie, tj. jaký systém máme a jaký mít chceme. Kromě partikulárních témat je třeba se vrátit k zásadní otázce. Jinak podporuje názor p. Hutaře.

Předsedkyně upozornila, že na další jednání budou připravena další témata.

P. Holub připomněl nutnost podpory nižších pracovních úvazků.

P. Kahoun zdůraznil vztah mezi očekávaným navýšením výdajů na důchody (postupně až na 8 mld. Kč - náklady na FVZ) a jejich finančním zabezpečením (nelze pokrýt z pojistného) – zbývá tedy transfer ze státního rozpočtu, za tyto doby by měla být prováděna platba za státní pojištění.

P. Potůček podotkl, že konceptuální diskuse není jen o 3. pilíři, ale měla by se týkat zásadního směru, tj. zda pojištění nebo zabezpečení.

P. Kučera připomněl, že dopady nastanou za 30 let, kdy budou největší potíže, a proto by parciální a aktuální řešení nemělo zatížit budoucnost.

P. Kodyšová upozornila, že současné rodiny neplánují z hlediska zabezpečení ve stáří racionálně: neřeší prakticky vůbec budoucí důchody, nýbrž prioritně současnou rodinnou situaci.

P. Hampl zdůrazňuje potřebu podpory zkrácených pracovních úvazků, jejichž vyšší dostupnost a tím i včasný návrat na trh práce.

P. Hutař namítl, že za 30 let nemusí být krize ovlivněná „pouze“ demografickým vývojem, nýbrž také „zrušením“ zápočtu studia od 18 let věku; navrhl, aby ČSSZ v rámci IOLDP poučila potencionální osoby bez nároku na starobní důchod, jak mají postupovat.

P. ministryně pak vyzvala zástupce sněmovních politických stran k vyjádření (řazeno podle velikosti klubů):

P. Maxová (spíše za sebe než za klub) doporučila rozdělit FVZ na osoby pečující jednak o děti, jednak o závislé s podporou opatření ve prospěch pečujících o závislé osoby.

P. Bauer se k prvním dvěma tématům (tj. k institutu „spolupracujících osob“ a ke sdílení) vyjádřil neutrálně, u třetího preferuje FVZ pro pečující osoby (zřejmě o závislé).

P. Martínek by preferoval komplexní řešení, ale nemá problém s druhým a třetím tématem; avizoval dodání materiálu o zřízení státního fondu.

P. Bauer ještě připomněl, že požádá předsedkyni o rozpracování institutu „asignací“ variantně v daních a v pojistném.

Předsedkyně poznamenala, že daňová asignace je v gesci MF, a proto vyzvala k dodání podrobnějších představ.

P. Hrnčíř podporuje institut FVZ.

P. Dolejš vyjádřil mírnou vstřícnost k institutu „spolupracujících osob“; u „sdílení“ preferuje variantu 2.

P. Sklenák zdůraznil (ad nákladné asignace), že vše bude zvyšovat výdaje státního rozpočtu. Doporučil nastítnit harmonogram práce KSD, vyslovil podporu FVZ pro osoby pečující o závislé a podporu prodloužení VD.

P. Hampl (v zast. p. senátorky Š. Jelínkové) podpořil všechna navržená opatření - prodloužení VD, sdílení i FVZ. Podotkl, že zdroji a plátcí budoucích důchodů jsou děti, a proto je třeba řešit důchody komplexně, s ohledem na osoby pečující o děti i seniory, s ohledem na rodinu a na podporu zkrácených úvazků.

P. Michalík vyslovil podporu prodloužení VD, za možnou považuje i diskuzi k FVZ u pečujících osob.

P. Pekarová Adamová doporučila další rozpracování (míněno zřejmě schválených témat, resp. variant), podpořila asignace a poznamenala, že se řeší marginálie, ale stranou zůstává „ufinancovatelnost“ celého systému.

Ministryně poznamenala, že při loňském vrácení novely ZDP o valorizaci Senátem zněla napříč politickým spektrem kritika nízkých důchodů žen; to ovšem není marginálie – výrazná většina podprůměrných důchodů se týká žen. Na příští jednání budou připravena témata z PPV „3. pilíř a jeho efektivita“ a „Dřívější odchod u náročných profesí“.

Předsedkyně shrnula stávající téma: předložit FVZ pečujících osob k rozhodnutí koaliční radě (přitom rozlišit péči o závislé a o děti).

P. Vostatek připomněl, že sociálně-demokratickým principem sociální politiky jsou nejprve služby a pak teprve dávky; poznamenal, že ve Švédsku je pečující osoba v zaměstnaneckém poměru nebo OSVČ a je standardně pojištěna.

Ministryně upozornila, že na problematice soc. služeb se intenzivně pracuje, novela byla připravena v září 2018 a bude na koaliční radě zřejmě v červnu 2019; na podzim pak bude připravena velká novela se třemi pilíři: pobytové služby, terénní služby, neformální péče. Úhrada v mikrojeslích se předpokládá max. 1/3 minimální mzdy.

P. Vostatek podotkl, že rodičovský příspěvek je v ČR koncipován v rozporu s celosvětovou politikou a de facto působí „protidůchodově“ (vyhání matky z práce, resp. je do ní nenutí).

P. Kahoun doporučil rozpracovat VD, modifikovat FVZ na VZ (fikce je vždy riziko, tím spíše v právu) a zjistit dopady na financování.

P. Bauer se dotázal, proč nebyla „valorizační novela“ (sněmovní tisk 452) projednána v KSD?

Ministryně odkázala na své úvodní slovo v PSP (zejména, pokud jde o rostoucí počet chudnoucích důchodců) a na funkci KSD (koncepce) a PSP (akutní problémy).

P. Potůček připomněl, že v ČR je dlouhá rodičovská dovolená, čímž matky ztrácejí kvalifikaci. Doporučil proto zvážit kratší VD nebo její délku vázat na počet dětí, o něž je pečováno.

P. Pertl poznamenal, že české ženy jsou zvláště citlivé na výši rodičovského příspěvku – délka rodičovské dovolené tak velkou roli nehraje.

P. ministryně podotkla, že sice máme dlouhou rodičovskou dovolenou, ale zkrátíme-li ji, skončí většina matek na Úřadu práce.

P. Lorman otevřel otázku tzv. předčasných důchodů; preferoval by možnost jejich souběhu s příjmem z výdělečné činnosti; upozornil, že chybí motivace pro zapojení důchodců do zaměstnání.

P. Hampl zdůraznil potřebu podpory zkrácených pracovních úvazků s aplikací VD také před dosažením důchodového věku, aby při tom nedošlo ke snížení důchodu. To by umožnilo lidem 55+ déle setrvat na trhu práce. Zároveň poděkoval za detailní rozpracování možných variant zvýšení důchodů pro matky o 500 Kč za každé dítě.

P. předsedkyně dala hlasovat

a) o tom, zda problematiku VD dále rozpracovat

Hlasování: + 24 - 2 Z 0

b) o „postoupení“ VZ pro osoby pečující o závislé na projednání v koaliční radě.

Hlasování: + 27 - 0 Z 0

P. Rafaj podotkl, že mu není známo, z jaké statistiky se dovozuje, že zaměstnavatelé nemají zájem o zaměstnávání žen, nadto s kratšími úvazky, a z čeho p. ministryně usuzuje, že struktura národního hospodářství ženám nevyhovuje. Nabídl statistiky Svazu průmyslu o rozsahu nabídek částečných úvazků.

Ministryně odkázala na průzkum veřejného mínění, podle něhož mají ženy problém vracet se do práce kvůli provozní době předškolních zařízení.

P. Bartoňová upozornila, že pro malé podniky jsou ženy neakceptovatelné. Zaměstnavatelé však hledají ženy na určité pracovní pozice, které nelze často obsadit kratšími úvazky. Výhledově je však nutno počítat s růstem sdílených míst a dalších efektů průmyslu 4.0; mladí však musí vědět, do jak jednoduchého důchodového systému vstoupí.

P. Hampl reagoval na p. Rafaje, že statistika nízké zaměstnanosti žen s dětmi do 3 let a naopak velmi vysoké zaměstnanosti žen s dětmi staršími 3 let v mezinárodním srovnání z důvodu nedostatku částečných úvazků je veřejně dostupná například na webu Strategického rámce ČR 2030.

P. Ivana Jelínková v návaznosti na nabídku statistik SPD ČR od pana Rafaje podotkla, že takovou statistiku by ráda viděla, neboť sama (byť s jistým časovým odstupem) má horší zkušenosti, takže by mohla být odkazovaná statistika rozeslána všem členům. Jako zástupkyně generace třicátníků pak povzdechla, že pro ně asi na důchody již nebude, takže by se s valorizací mělo zacházet obezřetněji.

Předsedkyně zdůraznila, že fin. prostředky na důchody lze v budoucnu nepochybně vyčlenit, že však nemusí být např. stejný rozsah zdrojů na veřejné investice.

P. Vacková poznamenala, že ženy diskriminované jsou a vyzvala k odstranění i současných nerovností nejen k diskuzi o opatřeních do budoucna a k řešení

koncepce důchodové reformy, avšak dvěma samostatnými cestami, tj. zvláště řešit současnost a zvláště novou koncepci. Nerozlišujeme však pečující o děti a o závislé.

P. předsedkyně pak zkonstatovala, že 4. téma tohoto jednání („stávající důchodci“) se přesouvá na příští schůzi, která se bude konat 24. května 2019 opět v 9 hodin.

Zapsal: Voříšek